

Jan Glete:

Ägande och industriell omvandling

"Forskning om ägandet i näringslivet är på en gång en ny och en gammal foretelse". Så inleder Jan Glete, docent i historia vid Stockholms universitet, sin studie *Ägande och industriell omvandling* (SNS förlag, Stockholm 1987). Boken ingår i SNS program Ägandestrukturer, ägandefunktioner och företagsutveckling.

Det finns i Sverige ett rikt ekonomisk-historiskt underlag av empiriska studier kring större företag och deras ägare. Vi känner också till den historiska utvecklingen av svensk industri, dess struktur och kompetensnivå. Under 1970-talet blev frågor kring äganderätt och kontroll aktuella. En genomgång av forskningen om ägandet i näringslivet visar att flera ämnen är inblandade, nationalekonomi, företagsekonomi, ekonomisk historia och statskunskap. Vad som, enligt författaren, saknas är en helhetssyn och en utvecklad teori för sambandet mellan ägarstruktur och industriell omvandling.

Syftet med boken är att undersöka det eventuella sambandet mellan ägandeförhållanden och graden av dynamik i näringslivet. Glete vill slå en bro mellan ekonomisk teori och historisk empiri. I denna avsikt arbetar Glete med vad han kallar en hemsnickrad teori. Denna bygger på en rad empiriska iakttagelser som kombineras med vissa samhällsvetenskapliga teorier som förefaller relevanta för temat ägande och omvandling.

Författaren redogör för ägargrupperna inom skogsindustrin och verkstadsindustrin 1850-1950 och diskuterar olika typer av ägande och ägarengagemang samt olika slag av ägarmakt och ägaransvar. Vad gäller ägandetyper delar Glete upp dessa i individuellt, institutionellt och anonymt ägande. Vidare skiljer Glete mellan makten att förändra och makten att bevara.

Begreppet kapital används som en beteckning på dem som utövar makten över kapitalet vare sig de är ägarna eller före-

tagsledarna. Författarens tes är att kapital kan indelas efter de verksamheter det är engagerat i, handel, industri och finansverksamhet. Denna kategoriindelning är grundad på empiriska iakttagelser. Handelskapitalet, som hör hemma under den förindustriella perioden, är engagerat i utrikeshandel, grosshandel, varuhus eller handelsagenturer. Industrikapitalet betecknar det kapital som kontinuerligt är engagerat i industriell verksamhet och där industri och teknik står i centrum. Finanskapitalet, slutligen, spelar roll som kreditgivare till företag på såväl kort som lång sikt.

Utifrån detta formulerar Glete en modell av ägandet och den industriella omvandlingen. Utgångspunkten är en given industribransch med dess uppsättning av olika företag och ägare. En förändring som kan gälla ny teknik, nya organisationsformer m m antas därefter inträffa. Detta leder till förändringar inom och mellan företagen. Olika spänningar inom branschen uppstår. Dessa upplöses antingen genom konkurrens eller samarbete mellan företagen. Hela denna process ger utrymme för den ägaraktivitet som Glete är intresserad av. Han vill lyfta fram att ägarna kan representera ett tredje kontakt- och informationsnät vid sidan av företagare och kreditgivare. Ägarnas kontaktnät blir en strategiskt viktig del av deras kompetens som ägare och central för deras framgång. Den viktiga innebörden av detta är att företagets möjligheter att uppfatta marknadssignaler ökar. Slutsatsen blir för Glete att söka efter den optimala mixen av ägare, företagsledare och kreditgivare.

Vid genomgången av det empiriska materialet har Glete funnit en rad intressanta tendenser. Det finns påtagliga skillnader mellan ägarnas agerande i långsiktigt framgångsrika företag och företag där en djupgående kris avbrutit utvecklingen. Långsiktigt framgångsrika företag i såväl skogs- som verkstadsbranscherna följer mönstret att ägarna endast leder företaget i en generation, varefter ledningen övergår till professionella företagsledare. De framgångsrika företagen utmärks således av att maktens tyngdpunkt flera gånger skiftat mellan ägare, företagsledare och

kreditgivare. De mest uppenbara exemplen på detta mönster är Bofors, Götaverken och Eriksberg.

Mindre framgångsrika företag har visat sig vara de där en familj i flera generationer sökt behålla den direkta företagsledningen, även om undantag finns. Glete förklarar detta med att organisationer som tillkommit under framgångsperioder och som därigenom fått resurser, prestige, makt samt goda erfarenheter av ett visst beteende har betydande möjligheter att stå emot förändringar. De norrländska sågverken är ett exempel. Dessa ingick i en länge mycket framgångsrik bransch men det hårt institutionaliserade ägarkapitalet ledde många företag i kris.

Glete pekar på intressanta samband mellan ägande och industriell omvandling. Att det finns starka indicier på att dessa spelar en avsevärd roll framgår mycket klart av det redovisade materialet. Författarens ambition att påvisa att ägandet måste beaktas i ekonomisk analys av industriell omvandling har väl uppfyllts med denna bok.

Fil lic *BODIL THORDARSON*
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet